

Ana Budak¹

UDC 342.721:004.738.5

341.645.5(4)

Originalni naučni rad

Primljen: 08. 10. 2018.

Prihvaćen: 11. 11. 2019.

TEORIJSKI I PRAKTIČNI ASPEKTI PRAVA PRIVATNOSTI SA OSVRTOM NA PRAKSU EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U DIGITALNOM DOBU

REZIME: Predmet analize ovog rada jeste praksa Evropskog suda za ljudska prava, odnosno implikacija teorijskih aspekata na praksu u pogledu prava privatnosti u smislu člana 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Imajući u vidu da često mogu doći u konflikt, u radu je razmatran odnos prava privatnosti i slobode izražavanja. Posebna pažnja data je i zaštiti podataka na internetu, kao aktuelnom pitanju informatičkog doba u kome živimo. Problem je analiziran primenom metoda analize sadržaja relevantne prakse Evropskog suda za ljudska prava i sistematskog pregleda literature na osnovu čega je izvršena sinteza postojećeg znanja. Na ovaj način izvedeni su zaključci sa značajnim teorijskim i praktičnim implikacijama po zaštitu prava privatnosti.

KLJUČNE REČI: pravo privatnosti, sloboda izražavanja, Evropski sud za ljudska prava, zaštita podataka, digitalno doba

1. Uvod

Poslednjih decenija, posebno sa razvojem tehnologije, kršenje prava privatnosti je u znatnom porastu. O tome svedoči i podatak da je u periodu od 1959. do 2017. godine u proseku bilo pet slučajeva

---

¹ LL.M., Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Bulevar kralja Aleksandra 67, ORCID broj: 0000-0002-3532-4203, kontakt podaci: e-mail: ana.budak@ius.bg.ac.rs, telefon: 069 137 19 82.

godišnje u kojima je Sud našao kršenje člana 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima, dok je na primer u 2017. godini bilo 80 takvih slučajeva (ECHR, 2017a, 2017b).

Evropska konvencija o ljudskim pravima ne daje definiciju privatnog života, doma i prepiske, ali se njihov domašaj može definisati razmatranjem velikog broja slučajeva koji su izneseni pred Evropski sud za ljudska prava.

Član 8, stav 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima (1950) propisuje da svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske, dok se stavom 2 propisuje da se javne vlasti neće mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu, u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Milanović (2015) je proučavao da li pravo na zaštitu privatnosti pripada i strancima i izveo zaključak da nedvosmisleno pripada budućim da relevantni instrumenti ne govore o „državljanima“, već o „licima“. Ističe da su „ljudska prava po svojoj definiciji univerzalna i da ne mogu zavisiti od puke slučajnosti rođenja na određenoj teritoriji“ (str. 98). Dvorkin (2006) je istakao da u „u oblasti ljudskih prava nema mesta za pasoše“ (str. 48). Dakle, pravo privatnosti pojedinca *vis-a-vis* države ne može zavisiti od državljanstva.

Osnovna problematika kojom se bavi rad jeste praksa Evropskog suda za ljudska prava u oblasti zaštite prava privatnosti, u smislu člana 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima, poduprta teorijskim osnovama postojeće literature u predmetnoj oblasti. S obzirom da su usko povezani, razmatran je odnos prava privatnosti i slobode izražavanja. Pored toga posebna pažnja posvećena je i zaštiti podataka na internetu, kao pitanju sa kojim se gotovo svakodnevno susrećemo.

Ovi ciljevi istraživanja ostvareni su primenom metode analize sadržaja relevantne prakse Evropskog suda za ljudska prava na osnovu koje su indukovani zajednički principi koji predstavljaju osnovu analizirane prakse. Pored toga, na sistematičan način izvršen je pregled postojeće literature iz ove oblasti na osnovu čega je izvršena sinteza postojećih saznanja o ovoj problematici.

Imajući u vidu navedeno, rad je organizovan na sledeći način. Prvi deo je posvećen praksi Evropskog suda za ljudska prava. Drugi deo rada razmatra odnos prava privatnosti i slobode izražavanja. Treći deo rada se bavi analizom zaštite podataka na internetu. Na kraju su izvedeni relevantni zaključci o pitanju prava privatnosti danas.

2. Pojedine dimenzije prava privatnosti u praksi Evropskog suda za ljudska prava

Da bi mogao da se pozove na kršenje člana 8, podnosilac predstavke ulazi u jedan od četiri interesa identifikovanih u članu 8 – privatni, porodični život, dom ili prepiska. Sud prvo proverava da li se predstavka tiče člana 8, zatim da li je bilo mešanja u uživanje tog prava i ukoliko jeste da li je ono bilo legitimno, odnosno legalno. Pri oceni „neophodnosti u demokratskom društvu“ Sud mora da balansira (test proporcionalnosti) između interesa podnosioca predstavke i interesa treće strane, odnosno zajednice kao celine, zaštićenih drugim odredbama Konvencije (Council of Europe, 2018).

Prived „neophodan“ nije sinonim za nužan, ali nema ni elastičnost izraza „dopustiv“, „uobičajen“, „koristan“. Mora odgovarati „nužnoj društvenoj potrebi“ i biti „srazmerno željenom zakonitom cilju“ (Dudgeon v. the United Kingdom, para. 51–53).

Savet Evrope je u Priručniku za primenu člana 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima podelio slučajeve koji se tiču prava na privatni život u tri velike kategorije: (1) fizički, psihološki i moralni integritet, (2) privatnost i (3) identitet (Council of Europe, 2018).

Privatni život obuhvata širok koncept za koji je praktično nemoguće dati iscrpnu definiciju. Pojam privatni život nije ograničen na unutrašnji krug koji bi podrazumevao zaštitu samo ličnog života i isključivanja drugih, već obuhvata i određeni stepen da se razviju veze sa drugim ljudima (Van Hannover v. Germany, 2012).

U slučaju *Sandra Janković protiv Hrvatske* (2009), Sud je istakao da država ima pozitivnu obavezu da zaštiti pojedince od nasilja, posebno kada su u pitanju deca i žrtve nasilja u porodici. Istakao je da kada su prekršeni članovi 2 ili 3 Konvencije (pravo na život i zabrana mučenja),

primenjuje se i član 8 zato što nasilje krši i fizički integritet, odnosno pravo na privatan život (para. 45).

U slučaju *Bensaid protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (2001), Sud je istakao da mentalno zdravlje mora biti posmatrano kao ključni deo prava na privatan život u vezi sa moralnim integritetom, kao i da očuvanje mentalne stabilnosti predstavlja neophodan preduslov efektivnom uživanju prava na privatan život.

Iako Konvencija ne predviđa eksplicitno pravo na zaštitu životne sredine, član 8 se primenjuje bilo iz razloga direktne odgovornosti države, bilo iz odgovornosti propuštanja države da reguliše privatni sektor. Tako je u slučaju *Lopez Ostra protiv Španije* (1994) prekršeno pravo iz člana 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima, jer je fabrika za preradu kože bila udaljena svega 12 m od doma podnosioca predstavke.

U oblasti identiteta, Sud je doneo veliki broj presuda. Tako je u jednoj presudi Sud utvrdio da pravo deteta da zna ko su mu roditelji i pravo na poreklo predstavlja integralni deo člana 8 (*Odièvre v. France*, 2003). Pravo na porodični život, prema dosadašnjoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, obuhvata pravo da porodica živi zajedno tako da se odnosi mogu normalno razvijati. U slučaju da nema porodice u formalnom smislu, Sud će ispitivati *de facto* zajednicu i druge indikatore, kao što su: dužina trajanja veze između partnera, da li par ima zajedničke dece i slično. Ipak, ukoliko postoji jaka emotivna veza ne mora postojati zajednica života. Tako u slučaju *Şerife Yiğit protiv Turske* (2010), Sud je istakao da brak koji je sklopljen samo po religijskim normama, koje nacionalni zakoni ne priznaju, potpada pod primenu člana 8.

Dom nije vezan za imovinu koja je u vlasništvu podnosioca predstavke. Može biti u pitanju i dugogodišnji zakup (*Menteş and Others v. Turkey*, 1997). Dom nije vezan ni samo za tradicionalne vidove domova, već se može odnositi i na karavane (*Chapman v. the United Kingdom*, 2001) i na poslovni prostor (*Niemietz v. Germany*, 1992). Poštovanje doma podrazumeva ne samo njegovo fizičko poštovanje, već podrazumeva i tišinu, odnosno zaštitu od buke, neprijatnih mirisa i slično (*Moreno Gómez v. Spain*, 2004).

Prepiska podrazumeva pisma, telefonske razgovore, mejlove, podatke na kompjuteru. Smatra se da je određena kontrola prepiske zatvorenika opravdana (*Silver and Others v. the United Kingdom*,

1983). Međutim, treba imati u vidu da je ponekad pravo da šalje i prima pisma zatvorenikova jedina veza sa spoljašnjim svetom (Campbell v. the United Kingdom, 1992). U tom slučaju Sud je naveo da je prepiska zatvorenika sa advokatom posebno zaštićena i da se ta pisma ne smeju čitati. Izuzetak je jedino u slučaju da postoji osnovana sumnja da je privilegija zloupotrebljena.

Bogata praksa Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa pravom privatnosti pokazala je da član 8 Evropskog suda za ljudska prava u svim svojim aspektima pokazuje široku primenljivost i elastičnost u praksi. Naime, vreme je pokazalo da Sud, u skladu sa vremenom, prihvata njenu primenu u najrazličitijim oblicima prava privatnosti, a u cilju zaštite jednog od osnovnih ljudskih prava. Posebno značajno za pravo privatnosti jeste prepoznavanje Suda da država ima ne samo negativnu, već i pozitivnu obavezu da se aktivno stara o ovom pravu.

3. Odnos prava privatnosti i slobode izražavanja

Kada je u pitanju odnos prava privatnosti i slobode izražavanja, nasuprot mišljenju većine, Emerson (1979) smatra da „pravo privatnosti i pravo slobode izražavanja nisu kontradiktorni, suprotno, međusobno se podržavaju. Postoji samo verovatnoća konflikta“ (str. 331). Predlaže da se pre objavljivanja postavi pitanje: da li je to što se želi objaviti vredno objavljivanja ili šta odgovara javnom interesu? Međutim, ovo rešenje je teško ostvarljivo. Naime, sve što je objavljeno je po definiciji vredno objavljivanja, inače ne bi bilo objavljeno. Bloustein (1974) predlaže da fokus bude na onome što je nužno znati, te u tom slučaju ne bi postojala odgovornost, dok bi u suprotnom pravu privatnosti trebalo dati prednost (ako nešto nije nužno znati).

Ipak, čini se da bi objavljivanje samo „nužnog“ predstavljalo isuviše restriktivan pristup. Posebno dolazi do izražaja restriktivnost ovog pristupa ukoliko se ima u vidu da se time zalazi u pravo na slobodu izražavanja, ali i na pravo drugih da se informišu. Gelman (2009), pak, ističe tenziju između pozitivnih efekata slobode izražavanja i negativnih efekata na privatnost korisnika na socijalnim mrežama. Ovaj autor ističe da je „tenzija pogoršana tehnologijama koje

omogućavaju kreiranje društvenih mreža sa neodređenim granicama“ (str. 1315). Ovo se objašnjava time da pojedinci ni u jednom trenutku ne mogu nabrojati ljude koji čine njihovu društvenu mrežu, odnosno da su njihove informacije, iako namenjene samo uskom krugu pojedinaca i prijatelja, dostupne celom svetu. U tom smislu, Gelman nalazi dva problema. Prvi problem je to što većina ljudi pogrešno pretpostavlja da pristup sadržajima koje postavljaju imaju samo određene osobe. Drugi problem ogleda se u tome što pojedinci ne samo da otkrivaju informacije o sebi postavljajući sadržaje na internet, već otkrivaju informacije i o drugima. Stoga ovaj autor sadržaje koje pojedinci postavljaju na internet naziva „kvazi privatnim“, pri čemu krivcem za takvo stanje smatra tehnologiju koja stvara iluziju privatnosti.

Na društvenim mrežama svako može postaviti govor koji je neko rekao pre njega. Dakle, internet podstiče ljude da objavljuju na internetu i razvijaju slobodu govora ne obezbeđujući im pritom nikakva sredstva zaštite njihove privatnosti. Na internetu se susrećemo sa velikim brojem izraženih sloboda govora sa sve većim potencijalom povrede privatnosti (Emerson, 1979).

Volokh (2000) kritikuje autore koji navode da oni koji imaju koristi od informacija prikupljenih na internetu predstavljaju „slobodnog jahača“, bez kompenzovanja lica o kojima su dobili informacije, zbog čega se zalažu za uvođenje prava svojine na informacijama. Ovaj autor smatra da bi to bila loša ideja, navodeći da bi ograničenje slobode izražavanja u korist prava privatnosti vodilo sve većim ograničenjima.

U slučajevima koji zahtevaju preplitanje prava privatnosti i prava na slobodu izražavanja, Sud je stava da ishod primene odredaba Konvencije ne treba da zavisi od toga da li je Sud preuzeo nadležnost na osnovu člana 8 Konvencije (po osnovu povrede prava privatnosti lica čije je pravo na privatnost povređeno novinskim člankom) ili, pak, na osnovu člana 10 Konvencije (po osnovu slobode izražavanja koja je uskraćena izdavaču, a koji se, po tom osnovu, obratio Sudu). Naime, Sud je u praksi zauzeo stav da pravo na privatnost i sloboda izražavanja zaslužuju jednako poštovanje (Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France, 2007), odnosno da polje slobodne procene treba da bude isto u oba slučaja.

U oblasti privatnosti posebnu pažnju ima objavljivanje fotografija. U slučaju *Van Hannover protiv Nemačke* (2012), Sud je istakao da fotografije predstavljaju odraz pojedinca sa svim njegovim karakteristikama, što predstavlja jednu od osnovnih komponenti razvoja pojedinca. Iako pravo na slobodu izražavanja uključuje objavu fotografija, Sud je našao da u ovoj oblasti mora postojati veća pažnja, jer fotografije mogu sadržati intimne delove života (para. 103). Svako, uključujući i javne ličnosti, ima legitimno očekivanje da će njegov privatni život biti zaštićen. Sud je našao kršenje člana 8, jer je princeza od Monaka fotografisana privatno a ne u obavljanju javnih dužnosti. Sud je istakao značaj slobode izražavanja u demokratskom društvu – širenje informacija od javnog interesa, ali istovremeno i da se ne sme preći određena granica, posebno kada su u pitanju prava drugih.

Slično rezonovanje Sud je izneo i u slučaju *Mgn Limited v. The United Kingdom* (2004) koji se ticao niza fotografija objavljenih u tabloidu *Mirror* kojima je otkriveno da supermodel Naomi Kembel (Naomi Campbell) posećuje skupove za odvikavanje od droge.

U slučaju *Axel Springer protiv Nemačke* (2012), Sud je analizirao da li je održan fer balans između prava na slobodu izražavanja i prava na privatnost. *Axel Springer AG* list je objavio članak o političaru, kancelaru Šrederu, da je napustio poziciju, odnosno raspisao prevmene izbore zarad ličnog interesa samo da bi radio na mnogo lukrativnijoj poziciji. Šreder je podneo tužbu sudu u Nemačkoj koji ju je i usvojio. *Axel Springer* se žalio, ali bezuspešno – Viši sud je potvrdio tu odluku. List podnosi predstavku Evropskom sudu za ljudska prava koji je našao da su nemački sudovi povredili pravo na slobodu izražavanja. Sud je izneo stav da je objavljivanje članka bilo u javnom interesu, jer se radilo o visoko pozicioniranom političaru, odnosno da nije bilo neophodne društvene potrebe za ograničavanjem prava tj. da nije bio ispunjen uslov neophodnosti u demokratskom društvu.

Iz navedenog bi se moglo zaključiti da je, kada je u pitanju odnos navedena dva prava, Sud odlučno zauzeo stav da su navedena dva prava jednaka, te da se tako moraju i tretirati. U primeni Konvencije, praktična posledica navedenog stava jeste da će Sud redovno dati prevagu pravu privatnosti u slučaju kada njegovo ograničavanje, u konkretnom slučaju, nije bilo neophodno u demokratskom društvu, odnosno da za

njegovim ograničavanjem nije bilo neophodne društvene potrebe. Da li je ograničavanje prava u konkretnom slučaju bilo neophodno, biće predmet dokazivanja u svakom konkretnom slučaju od čije uspešnosti će, u krajnjoj liniji, i zavisiti ishod spora.

4. Zaštita podataka na internetu

Danas je posebno interesantna privatnost i zaštita podataka na internetu. U tom smislu, Fernback i Papacharissi (2007) navode da samoregulatorne izjave o privatnosti zapravo ne daju velike garancije pojedincima i ne štite njihovu privatnost u najvećoj mogućoj meri. S druge strane, kompanije od tako prikupljenih informacija ostvaruju profit. Dvojica autora zaključuju i da ukoliko se to shvati kao problem biznisa a ne kao etički problem dolazimo do toga da se informacije danas smatraju robom u pravom smislu te reči. Isti autori predlažu rešenje da se informacije smatraju intelektualnom svojinom koju bi pojedinac otkrivao ili ne, po svom nahođenju.

Regan (1995) zagovara *opt-in* pristup zaštiti podataka koji podrazumeva eksplicitan, potvrđan pristanak na korišćenje njihovih informacija nasuprot *opt-out* pristupu koji podrazumeva da pojedinci imaju priliku da izraze da ne žele da se informacija o njima koristi za određenu svrhu. U svakom slučaju pojedinci bi u zamenu za informaciju trebalo da dobiju fer cenu. Ovde se javlja problem, jer za razliku od fizičke robe informacija i dalje, iako je prodata, ostaje u vlasništvu prodavca. Regan zato predlaže da se pravo svojine na ovim pravima autonomno definiše kao pravo da se drugi isključe od mogućnosti upotrebe. U svakom slučaju, ovo pravo ne bi bilo apsolutno, već bi bilo podvrgnuto razumnim ograničenjima, u skladu sa interesima društva u celini.

Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o pravu privatnosti u digitalnom dobu iz 2013. godine ima veliki značaj. U preambuli se ističe velika zabrinutost zbog negativnog uticaja koje prismotra ili presretanje komunikacije mogu imati na ljudska prava, ističući da ista prava koja ljudi imaju kada su *offline* moraju biti zaštićena i kada su *online*, uključujući i pravo privatnosti (General Assembly, 2013).

Mnogo pre nego što je Evropski sud za ljudska prava interpretirao član 8 u smislu zaštite podataka o ličnosti, Savet Evrope je doneo konvenciju o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka (1991) koja je zahtevala da podaci moraju biti prihvaćeni zakonito i zarad legitimnih ciljeva, uz pristanak lica. U preambuli navedene konvencije prihvata se neophodnost da se pomire osnovne vrednosti poštovanja privatnosti i slobodna razmena informacija među narodima. Predmet i cilj Konvencije (1991) su „da na teritoriji svake strane ugovornice garantuje svakom fizičkom licu, bez obzira na njegovu nacionalnu pripadnost ili na mesto stanovanja, poštovanje njegovih osnovnih prava i sloboda, a naročito njegovog prava na privatnost kada je reč o automatskoj obradi njegovih ličnih podataka“ (član 1).

Poseban značaj ima i član 11 Konvencije koji propisuje da se nijedna odredba iz tog poglavlja ne može protumačiti kao ograničavajuća ili kao da onemogućava svaku stranu ugovornicu da subjektu podataka odobri širu zaštitu od one predviđene ovom konvencijom. Dakle, Konvencija propisuje samo minimalne standarde koji se u svakom slučaju moraju poštovati, dok države mogu, ukoliko to žele, predvideti i viši nivo zaštite.

Osim navedene konvencije, Parlamentarna skupština Saveta Evrope usvoila je devet rezolucija i jednu preporuku, dok je Komitet ministara doneo dve deklaracije i dvadeset jednu preporuku u ovoj oblasti.

U slučaju *Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland* (2007), Evropski sud za ljudska prava odbio je da naloži novinama da uklone članak o podnosiocu predstavke sa svog veb-sajta, ističući da je tužena država postupala u skladu sa svojom obavezom da održi delikatan balans između prava garantovanih članom 8 i članom 10 Konvencije.

Zaštita podataka na internetu bila je predmet predstavke državljanina Finske koji je Sudu ukazao da u Finskoj nije postojao efektivni pravni lek kako bi se otkrilo ko ga je reklamirao na jednom od sajtova za upoznavanje (*K.U. v. Finland*, 2002).

U slučaju *Copland v. United Kingdom* (2000), podnosilac predstavke istakao je da su mu za vreme njegovog radnog angažmana na koledžu, telefon, elektronska pošta i korišćenje interneta bili nadzirani od strane direktora.

Kako su sve članice Evropske unije istovremeno i članice Saveta Evrope ne čudi činjenica da Evropska unija prati Savet Evrope u zaštiti ljudskih prava. U tom smislu, Evropska unija je donela niz propisa koji pružaju zaštitu pravu privatnosti, među kojima se kao najznačajnija ističe Opšta uredba o zaštiti podataka o ličnosti (*General Data Protection Regulation*) koja je uvela nova i sveobuhvatnija pravila u pogledu korišćenja i zaštite podataka o ličnosti a koja je stupila na snagu 25. maja 2018. godine. Sama činjenica da kazne za nepoštovanje njenih odredaba dosežu i do 4% godišnjeg profita ili 20 miliona evra (u zavisnosti od toga koji je veći iznos), govori o značaju i vrednosti koja se pridaje zaštiti prava privatnosti.

Opšta uredba o zaštiti podataka o ličnosti (2018) ima za cilj da zameni Direktivu o zaštiti podataka iz 1995. godine (*Data Protection Directive – Directive 95/46/EC*). Dok je Direktiva 95/46 bila na snazi članice Evropske unije su usvajale lokalne propise i zato zakoni o zaštiti podataka o ličnosti širom Evropske unije nisu bili usaglašeni (neusaglašenost je posebno došla do izražaja nakon 9. septembra 2001. godine kada su države usled straha od terorizma u svoje zakone uvodile najrazličitija ograničenja). Usvajanjem Opšte uredbe o zaštiti podataka o ličnosti stvoren je jedinstven pravni instrument s direktnom primenom u svih 28 država članica, ali i šire (svuda gde se obrađuju podaci koji pripadaju licima iz Evropske unije).

Opšta uredba o zaštiti podataka o ličnosti uzima u obzir i nove tehnologije koje nisu bile obuhvaćene Direktivom iz 1995. godine (na primer društvene mreže). Svako ko u svom poslovanju dolazi u dodir sa podacima o ličnosti mora stalno imati na umu da se podaci mogu obrađivati samo u skladu sa zakonom, da se to može raditi samo u predviđene i dozvoljene svrhe, da se mora obezbediti tačnost i sigurnost podataka, da se prikuplja minimum potrebnih podataka, te da se isti moraju uništiti ili depersonalizovati nakon što je ostvarena njihova svrha. Jedna od novina je i takozvano pravo na zaborav (*right to be forgotten*) poznato i kao brisanje podataka, koje postojeće pravo na brisanje podataka prilagođava stvarnosti interneta u kojoj se naši podaci konstantno objavljuju i dele.

5. Zaključak

U radu je kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava analiziran postojeći sistem zaštite prava privatnosti. Pokazalo se da je pitanje zaštite prava privatnosti u svojevrsnoj krizi, posebno od početka eksponencijalnog razvoja informaciono-komunikacionih tehnologija. Analiza je pokazala da evropske institucije čine napore da odgovore na ove izazove. Navedeni napori rezultirali su unapređenjem efektivnosti zaštite.

Posebno je u tom smislu značajna Opšta uredba o zaštiti podataka o ličnosti, koja je jedno od najvažnijih dostignuća prava u ovoj materiji. Imajući u vidu da je tek stupila na snagu o njenoj efikasnosti je možda rano govoriti, ali svakako da je standard zaštite prava privatnosti postavljen visoko, kao i da su, u skladu sa tim, očekivanja velika.

Praksa Evropskog suda za ljudska prava u oblasti prava privatnosti je bogata i izuzetno heterogena, što predstavlja indiciju da u digitalnom dobu, koje predstavlja izuzetan napredak u tehnološkom smislu ali i potencijalnu opasnost po pravo privatnosti, ukazuje da Sud pravo privatnosti štiti u najrazličitijim situacijama. Veoma je ohrabrujuće da praksa Suda prati slovo Konvencije i da protekom vremena ona ne gubi na značaju, već da naprotiv nalazi svoj novi vid primene. Ipak ovde ne treba stati s obzirom da se konstantnim napretkom tehnologije i njenom povećanom upotrebom istovremeno povećavaju i rizici po pravo privatnosti.

Literatura

- Axel Springer AG v. Germany, 39954/08 (European Court of Human Rights, February 7, 2012).
- Bensaid v. the United Kingdom, 44599/98, ECHR 2001-I (European Court of Human Rights, February 6, 2001).
- Bloustein, E. J. (1974). The First Amendment and Privacy: The Supreme Court Justice and the Philosopher. *Rutgers Law Review*, 28, 41-95.
- Campbell v. the United Kingdom, Series A no. 233 (European Court of Human Rights, March 25, 1992).
- Chapman v. the United Kingdom, 27238/95 (European Court of Human Rights, January 18, 2001).
- Copland v. United Kingdom, 62617/00 (European Court of Human Rights, April 3, 2007).
- Couderc and Hachette Filipacchi Associés v. France, 40454/07 (European Court of Human Rights, November 15, 2015).
- Dudgeon v. the United Kingdom, Series A no. 45 (European Court of Human Rights, October 22, 1981).
- Dworkin, R. (2006). *Is Democracy Possible Here?* Princeton: Princeton University Press.
- Emerson, T. (1979). The right of privacy and freedom of the press. *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review*, 329-360.
- European Court of Human Rights. (2017a). *Violations by Article and by State*. Preuzeto 07. oktobra 2018, sa https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2017_ENG.pdf
- European Court of Human Rights. (2017b). *Violations by Article and by State*. Preuzeto 07. oktobra 2018, sa https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2017_ENG.pdf
- European Court of Human Rights. (2018). *Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights*. Strasbourg: Council of Europe.
- European Union. (2018). *General Data Protection Regulation Regulation (EU) 2016/679*.
- Fernback, J., & Papacharissi, Z. (2004). Online privacy as legal safeguard: the relationship among consumer, online portal, and privacy policies. *New Media & Society*, 9(5), 715-734.
- Gelman, L. (2009). Privacy, free speech, and blurry-edged social networks. *Boston College Law Review*, 50(5), 1315-1344.
- General Assembly. (2013). *Resolution on the Right to Privacy in the Digital Age*, G.A. Res 68/167, U.N. Doc. A/RES/68/. United Nations.
- K.U. v. Finland, 2872/2002 (European Court of Human Rights, December 2, 2008).

- López Ostra v. Spain, Series A no. 303-C (European Court of Human Rights, December 9, 1994).
- Menteş and Others v. Turkey, Reports of Judgments and Decisions 1997-VIII (European Court of Human Rights, November 28, 1997).
- Mgn Limited v. The United Kingdom, 39401/04 (European Court of Human Rights, January 18 2011).
- Milanović, M. (2015). Human rights treaties and foreign surveillance: Privacy in the digital age. *Harvard International Law Journal*, 56(1), 81-146.
- Moreno Gómez v. Spain, 4143/02 (European Court of Human Rights, November 16, 2002).
- Niemietz v. Germany, Series A no. 251-B (European Court of Human Rights, December 16, 1992).
- Odièvre v. France , 42326/98 (European Court of Human Rights, February 13, 2003).
- Regan, P. (2000). *Legislating privacy: Technology, social values, and public policy*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Sandra Janković v. Croatia, 38478/05 (European Court of Human Rights, March 5, 2009).
- Şerife Yiğit v. Turkey, 3976/05 (European Court of Human Rights, November 2, 2010).
- Silver and Others v. the United Kingdom, Series A no. 61 (European Court of Human Rights, March 25, 1983).
- Volokh, E. (2000). Freedom of Speech and Information Privacy: The Troubling Implications of a Right to Stop People from Speaking about You. *Stanford Law Review*, 52(5), 1049-1124.
- Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland, 33846/07 (European Court of Human Rights, July 16, 2013).